

Investigating the Strategy of "Indigenization" in the Arabic Translation of the Cultural Elements of the Novel "Length of the Night" According to the Theory of "Cultural Resources of Zohar"

Sayed Hasan Tabatabaee

M.A. Student in Arabic Language and Literature, Semnan University, Semnan, Iran

Habib Keshavarz*

Assistant Professor, Department of Arabic Language and Literature, Semnan University, Semnan, Iran

Ali Zeighami

Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Semnan University, Semnan, Iran

Abstract

A significant and intriguing subject for translation science theorists is the profound relationship between culture and language. Numerous translators and theorists regard these two as essential for text translation. Language constitutes a significant component of culture, and the interplay between culture and language is reciprocal. Even Zohar's concept of cultural reserves views language as a microculture-

---

* Corresponding Author: hkeshavarz@semnan.ac.ir

How to Cite: Tabatabaee, S., Keshavarz, H., and Zeighami, A. (2025). Investigating the Strategy of "Indigenization" in the Arabic Translation of the Cultural Elements of the Novel *Length of the Night* " According to the Theory of "Cultural Resources of Zohar". *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 14 (31), 129-164. doi: [10.22054/RCTALL.2024.79477.1734](https://doi.org/10.22054/RCTALL.2024.79477.1734)

based cultural reserve. This theory examines, on one hand, the interaction among various cultures, and on the other hand, the interplay between culture and language. In literature, stories and novels serve as profound repositories of a language's culture. This article employs the descriptive-analytical method, grounded in Even Zohar's theory, to examine the localization solutions of cultural elements in the Arabic translation of Jamal Mirsadeghi's novel "Length of the Night" by Ahmed Yusuf Shatta. This study shows that the translator used methods like cultural analysis, cultural mixing, cultural reform, and cultural adaptation to make cultural elements more relevant to the target audience. These methods were influenced by language borrowing, cultural exchanges, shared social issues, religious unity, and similar religious practices. This text identified a total of 829 cultural components. The findings of the translation of these cultural elements indicate that the two strategies of objective transfer (45%) and deculturalization (37%) exhibited the highest prevalence. The frequent occurrence of these two solutions indicates the author's negligence in localizing cultural elements and in transferring the source culture to the target culture.

Keywords: Even Zohar, Cultural Reserves, Jamal Mirsadeghi, Length of the night, Ahmad Yousef Shatta.

Introduction

Culture serves as a foundation for the development of sustainable social behaviors, the primary source for the establishment of values, identities, education, art, literature, and cultural distinctions. It is among the most utilized and intricate notions in the social and human sciences, encompassing a collection of ideas and values. It pertains to the requirements, habits, customs, knowledge, art, technology, thoughts, emotions, attitudes, actions, and other elements collectively

shared by a group of individuals in specific contexts. The profound relationship between culture and language has long been a significant focus, particularly in the realm of translating cultural elements. Numerous translators and theorists regard this connection as essential for effective text translation. Language undeniably constitutes a significant aspect of culture, and culture and language exert reciprocal impact on one another. Language serves as a primary medium for humans to convey information, thoughts, and emotions. Languages have developed in many manners based on geographical location and temporal context. The variety and scope of languages, coupled with the necessity for comprehension, have prompted translation scholars to focus intently on this discipline. Language is a profound and intricate sign of culture and civilization that has captivated numerous philosophical perspectives. Language serves as a conduit for conveying thoughts, emotions, and experiences throughout society; it functions not merely as a social instrument but primarily as an intellectual and philosophical framework of considerable depth and scope. The abundance of languages and cultures today makes it impossible to know them all. To master a language thoroughly, one must comprehend and assimilate the culture of its speakers. Familiarity with many cultures enhances language acquisition by providing greater insight and fostering a better comprehension of words and terms. Furthermore, it serves a significant function in interpersonal communication. This is a context in which an individual may comprehend all languages and cultures through the application of translation techniques, wherein the translation of cultural components enhances the accessibility of the text for readers.

Translation is the process of transferring text from one language to another, serving as a communication bridge across diverse languages and cultures. Its primary objective is to convey thoughts across languages, acknowledging that each language possesses its structure,

terminology, and cultural nuances. The technique is recognized as intricate and demanding, warranting careful consideration in translation. Certain concepts and terminology may pose challenges in translation owing to cultural and historical disparities among languages. Language and translation are fundamental components of human communication, significantly facilitating the exchange of knowledge, culture, and interaction among individuals and cultures. The translation of literary works across languages significantly contributes to the enhancement and evolution of the culture and language of other societies. However, this influence might also have some negative consequences. Among these detrimental effects, the proliferation of foreign lexicon in the target language might be noted. To address these issues, it is essential to develop solutions that enhance the quality of translation. The material should be comprehensible to the reader with minimal disruption and without the inclusion of foreign terminology. To this end, theorists like Ivir and Itamar Even-Zohar have suggested several alternatives, including enhancement, objective transfer, localization, elaboration, elimination, and deculturalization.

Research Methodology

This research is conducted utilizing library sources and a descriptive-analytical methodology, grounded in Even Zohar's idea of cultural reserves. Thus, microcultures are initially detected in the source language. The localized translation of these microcultures in the target language is delineated, followed by the articulation of the most successful technique for the localization of cultural aspects, accompanied by justification.

Literature Review

Even Zohar's theory of cultural reserves hasn't been studied much, and the novel "Length of the Night" and its Arabic translation haven't been looked at from a cultural point of view either. Because of this, this topic is seen as new and different.

In her 2013 dissertation titled "Examination of Story Elements in Three Works by Jamal Mirsadeghi (Length of the Night, The Winds Herald the Change of Season, Ibrahim's Anxieties)," Masoumeh Nemati analyzes the narrative components and concludes that the author employs these story elements in his works. He employs authentic narratives in characterization and dialogue. All three novels exhibit a pyramidal structure (beginning-middle-end) and are permeated with hopelessness and melancholy. An analysis of three novels reveals that Mirsadeghi's writing style has evolved considerably, with Ibrahim's anxiety novel attaining a superior status in structural quality and literary artistry relative to the other two works.

Binazir Khajepour (2014) authored a thesis named "Zohar Cultural Reserves." This paper looks at the theory behind microcultures in translation and how they are used in the novel "My Uncle Napoleon" and its English translation. It does this by looking at microcultures in both the source and target languages and using the theory's translation strategies. This concludes that the translator's primary method for Iranian microcultures was initially deculturalization followed by localization. The paper "Theory of Zohar Cultural Reserves and Analysis of Translation Strategies of Microcultures" stems from this thesis. The research case about the novel "Napoleon's Uncle" in relation to the English translation was extracted and published in 2016.

The essay "Analysis of the Translation of Phonemes from Persian to Arabic: A Case Study of the Novel 'Length of the Night' by Jamal Mirsadeghi" by Khosro Jangharban and Ali Bashiri (1400) only analyzed the translation of phonemes from a linguistic perspective. The outcome of this investigation was the producer.

Conclusion

The novel encompasses cultural components such as lexicon, terminology, proverbs, and poetry. The novel's primary focus on religion has afforded the translator comprehensive authority over the narrative themes, due to the religious parallels between the two civilizations. The translator's expertise with Persian language and culture enhances the significance of the translation. In a dependable translation, the translator has employed terminology that, alongside eloquence, effectively conveys the semantic and cultural nuances of the microculture. Equivalents utilized in the target language serve as appropriate replacements. While the translator endeavors to revise the text to reflect the transitional and cultural significance of the words, he occasionally alters them to align with cultural elements. To achieve cultural amalgamation, he examines these elements, translates their meanings, and elucidates the cultural aspects of the translation. The translation appears lifeless and lacks literary structure. Although he has attempted to mitigate this problem with appropriate equations, the limitations of literal translation have nonetheless diminished its aesthetic appeal.

پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی

دوره ۱۴، شماره ۳۱، پاییز و زمستان ۱۴۰۳، ۱۶۴-۱۲۹

rctall.atu.ac.ir

DOI: [10.22054/RCTALL.2024.79477.1734](https://doi.org/10.22054/RCTALL.2024.79477.1734)

بررسی راهبرد «بومی سازی» در برگردان عربی عناصر فرهنگی رمان درازنای شب بر اساس نظریه «ذخایر فرهنگی ایون زوهر»

سید حسن طباطبائی* ID دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عربی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

حبیب کشاورز* ID استادیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

علی ضیغمی ID دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

چکیده

یکی از مباحث مهم و مورد توجه نظریه پردازان علم ترجمه، ارتباط عمیق بین فرهنگ و زبان است. بسیاری از مترجمان و نظریه پردازان برای ترجمه متون این دو را لازم و ملزوم یکدیگر می‌دانند. نمی‌توان انکار کرد که زبان بخش بزرگی از فرهنگ را تشکیل می‌دهد و تأثیر فرهنگ و زبان بر یکدیگر تأثیری متقابل است. در نظریه ذخایر فرهنگی ایون زوهر، زبان به عنوان یک ذخیره فرهنگی به شمار می‌رود که خود متشکل از ریزفرهنگ‌هاست. وی با تکیه بر این نظریه از یک سو به بررسی تعامل بین فرهنگ‌های مختلف می‌پردازد و از سوی دیگر، تعامل بین فرهنگ و زبان را بررسی می‌کند. در حیطه ادبیات، داستان‌ها و رمان‌ها را می‌توان منابع غنی فرهنگ یک زبان معرفی کرد. از این رو، این مقاله می‌کوشد با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی بر مبنای نظریه ایون زوهر راهکارهای بومی‌سازی عناصر فرهنگی را در ترجمه عربی یکی از رمان‌های جمال میرصادقی با عنوان *درازنای شب* به کوشش احمد یوسف شتا بررسی کند. نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد مترجم به دلیل وام‌گیری زبانی، مبادلات فرهنگی، اشتراکات مسائل اجتماعی، وحدت ادیان و تشابه آداب و رسوم مذهبی در بومی‌سازی عناصر فرهنگی از روش‌هایی چون تجزیه و تحلیل فرهنگی-اختلاط فرهنگی-اصلاح فرهنگی و تطبیق فرهنگی بهره جسته است. از این رمان در مجموع ۸۲۹ عنصر فرهنگی استخراج شد. نتایج بررسی ترجمه این عناصر فرهنگی نشان می‌دهد که دو راهکار انتقال عینی (۴۵ درصد) و فرهنگ‌زدایی (۳۷ درصد) بیشترین بسامد را داشته‌اند. بسامد بالای این دو راهکار نشان‌دهنده عدم توجه نویسنده به بومی‌سازی عناصر فرهنگی و تلاش برای انتقال فرهنگ مبدأ به فرهنگ مقصد است.

کلیدواژه‌ها: ایون زوهر، ذخایر فرهنگی، جمال میرصادقی، درازنای شب، احمد یوسف شتا، طول اللیل.

۱. مقدمه

فرهنگ، بستری برای به وجود آمدن رفتارهای پایدار اجتماعی و منبع اصلی برای شکل‌گیری ارزش‌ها، هویت‌ها، آموزش و پرورش، هنر و ادبیات و تفاوت‌های فرهنگی است. از این رو، فرهنگ یک جامعه نقش مهمی در تعیین رفتارها، انتخاب‌ها و ایده‌های افراد دارد. آنچه در یک فرهنگ، محترم دانسته می‌شود، می‌تواند تأثیر زیادی بر رفتارها و نگرش‌های افراد داشته باشد.

فرهنگ یکی از مفاهیم پرکاربرد و پیچیده در علوم اجتماعی و انسانی است و به مجموعه‌ای از اعتقادات، ارزش‌ها، نیازها، عادات، آداب و رسوم، دانش، هنر، تکنولوژی، افکار، احساسات، نگرش‌ها، رفتارها و دیگر عناصری - که توسط یک گروه مردمی در حالت‌های خاصی به اشتراک گذاشته می‌شوند - اطلاق می‌شود.

لارسن^۱ فرهنگ را «مجموعه اعتقادات، نگرش‌ها، ارزش‌ها و قوانین مشترک بین توده‌ای از مردم تعریف می‌کند» (لارسن، ۱۹۸۴: ۴۳۱). ایتامار ایون زوهر^۲ فرهنگ را مجموعه ابزار ادراکی تعریف می‌کند که زندگی اجتماعی را ممکن می‌سازد و در جای دیگر فرهنگ را سیستمی یکپارچه و مجموعه‌ای ناهمگون از پارامترها معرفی می‌کند که انسان‌ها به کمک آن‌ها زندگی‌شان را شکل می‌دهند (خواجه پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۲). یکی از مباحث مهمی که از دیرباز تاکنون مورد توجه قرار گرفته است، ارتباط عمیق بین فرهنگ و زبان است که در زمینه ترجمه عناصر فرهنگی توجه ویژه‌ای به آن شده است و بسیاری از مترجمان و نظریه‌پردازان برای ترجمه متون این دو را لازم و ملزوم یکدیگر می‌دانند. نمی‌توان انکار کرد که زبان بخش بزرگی از فرهنگ را تشکیل می‌دهد و فرهنگ و زبان بر یکدیگر تأثیری متقابل دارند.

بیش از یک قرن از توجه دانشمندان به مسئله رابطه متقابل زبان و فرهنگ می‌گذرد. بسیاری از انسان‌شناسان، زبان را عنصری در حیطه فرهنگ می‌دانند و آن را دانشی تلقی می‌کنند که به طور اجتماعی کسب می‌شود و معتقدند ارتباط بین فرهنگ و زبان به گونه‌ای

---

1. Larson, L.

2. Even Zohar, I.

ایتامار ایون زوهر، زبان‌شناس و نظریه‌پرداز یهودی‌الاصیل است که به دلیل کارهایش به ویژه در زمینه ترجمه‌شناسی و مطالعات فرهنگی شناخته می‌شود. از دستاوردهای مهم وی می‌توان به توسعه مفهوم «سیستم ترجمه‌ای» اشاره کرد.

است که از یک سو انتقال فرهنگ در فراگیری زبان‌ها نقشی جدی دارد و از سوی دیگر وجود گونه‌های زبانی تا حد زیادی به وجود فرهنگ‌ها وابسته است.

رابطه میان زبان و فرهنگ از دیرباز مورد توجه فلاسفه، جامعه‌شناسان و زبان‌شناسان بوده است (مرادی و رحمانی، ۱۳۹۵: ۱). زبان یکی از ابزارهای اصلی ارتباط انسان‌هاست که از آن برای انتقال اطلاعات، افکار و احساسات استفاده می‌کنند. زبان‌ها با توجه به مکان و زمان به اشکال مختلفی شکل گرفته‌اند. تنوع و گستردگی زبان‌ها و نیاز به فهم آن‌ها موجب شده است عالمان علم ترجمه توجه ویژه‌ای به این حوزه داشته باشند.

زبان، یکی از رمزآلودترین و پیچیده‌ترین نمادهای فرهنگ و تمدن است که دیدگاه‌های فلسفی بسیاری را به خود جلب کرده است. زبان به عنوان وسیله‌ای برای انتقال افکار، احساسات و تجربیات در جامعه، نه تنها یک ابزار اجتماعی، بلکه عمدتاً یک ساختار فکری و فلسفی است که عمق و وسعت بسیار زیادی دارد. زبان یکی از مهارت‌هایی است که به عنوان برترین پدیده فرهنگی و تمدنی، ما را از سنت خارجی و اجتماع گویشوران آگاه می‌سازد. علاوه بر این، زبان مهم‌ترین عامل انتقال‌دهنده فرهنگ و میراث گذشته است و نقش تعیین‌کننده‌ای در تبیین و ساماندهی افکار و اعتقادات افراد جامعه دارد که این عامل یکی از مؤلفه‌های اصلی تشکیل هویت، شخصیت و فرهنگ جوامع محسوب می‌شود (آذرشب و همایونی، ۱۳۹۴: ۱).

تکثر زبان‌ها و تنوع فرهنگ‌ها در عصر جدید آشنایی کامل انسان را با تمامی آن‌ها به امری محال تبدیل کرده است. برای یادگیری یک زبان به طور جامع و کامل باید فرهنگ مردمی را که به آن زبان صحبت می‌کنند هم فهمید و هم یاد گرفت، چراکه آشنایی با فرهنگ‌های مختلف به یادگیری زبان با بصیرت بیشتر یاری می‌رساند و درک عمیق‌تری نسبت به معنای کلمات و اصطلاحات پدید می‌آورد. همچنین در برقراری ارتباط با دیگران نقش مؤثری ایفا می‌کند. اینجاست که انسان با توسل به فن ترجمه می‌تواند تمامی زبان‌ها و فرهنگ‌ها را بفهمد و ترجمه عناصر فرهنگی موجود در این زبان‌ها موجب می‌شود ترجمه برای خوانندگان ملموس‌تر شود.

ترجمه، فرآیند پیچیده‌ای است که در آن زبان و فرهنگ، رابطه تنگاتنگی با یکدیگر دارند و مترجم برای ترجمه متون - به ویژه متون ادبی - علاوه بر زبان باید به فرهنگ گویشوران در دو زبان مبدأ و مقصد نیز توجه داشته باشد (کشاورز، ۱۴۰۰: ۳).

ترجمه، فرآیند تبدیل یک متن از یک زبان به زبان دیگر است و از آنجا که هر زبان دارای ساختار، اصطلاحات و فرهنگ خاص خود است که باید در ترجمه در نظر گرفته شود به عنوان یک فرآیند پیچیده و چالش برانگیز شناخته می‌شود. ترجمه برخی مفاهیم و اصطلاحات به دلیل وجود تفاوت‌های فرهنگی و تاریخی در زبان‌ها ممکن است دشوار باشد. در کل، زبان و ترجمه به عنوان جنبه‌های مهمی از ارتباطات انسانی از اهمیت بسیاری برخوردارند و نقش مهمی در انتقال دانش، فرهنگ و ارتباطات بین افراد و جوامع دارند.

محمد عبدالسلام کفافی ترجمه را یکی از عوامل مهم در تشکیل نهضت پژوهش‌های ادبی تطبیقی برمی‌شمرد. وی معتقد است رواج ترجمه موجب آگاهی ملت‌ها از ادبیات بیگانه سایر ملت‌ها می‌شود و شوق آشنایی بیشتر با ادبیات بیگانه را که به زبان ادبیات ملی ترجمه می‌شود، دو چندان می‌کند. این عمل موجب تشویق محققان و اقبال آنان به پژوهش در ادبیات سایر ملت‌ها و مقایسه آن با ادبیات ملی می‌شود. امروزه مترجمان و نظریه پردازان علاوه بر ترجمه زبان، توجه ویژه‌ای به ترجمه عناصر فرهنگی زبان‌ها نشان می‌دهند. به نظر می‌رسد ترجمه عناصر فرهنگی به مراتب اهمیت بیشتری نسبت به ترجمه واژگان و جملات دارد (کفافی، ۱۳۸۲: ۱۳).

ترجمه، پل ارتباطی است میان زبان‌ها و فرهنگ‌های مختلف دنیا و وظیفه اصلی آن انتقال مفاهیم از زبانی به زبان دیگر است. برگردان آثار ادبی بین زبان‌های مختلف، نقش بسیار پررنگی در بهبود و توسعه فرهنگ و زبان جوامع مختلف ایفا می‌کند. همین برجستگی و اهمیت می‌تواند عواقب نامطلوبی روی آن‌ها داشته باشد. از جمله این عواقب نامطلوب، می‌توان به افزایش استفاده از واژه‌های بیگانه در زبان مقصد اشاره کرد. برای رفع این گونه مشکلات، نیاز است راهکارهایی ایجاد شوند که موجب ارتقای سطح ترجمه شوند؛ به گونه‌ای که با کمترین دخل و تصرف در متن و بدون استفاده از الفاظ و اصطلاحات بیگانه بتوان متن را برای خواننده قابل فهم کرد. برای این کار، نظریه پردازان راهکارهای مختلفی را از جمله: پیوند فرهنگی، وام‌گیری فرهنگی، ترجمه ارتباطی،

گرفته‌برداری، بیگانه‌سازی و... ارائه کرده‌اند. یکی از راهکارهای ارائه شده توسط نظریه‌پردازان ترجمه، «بومی‌سازی واژگان» است.

پژوهش پیش رو بنا دارد راهکارهای بومی‌سازی عناصر فرهنگی را در ترجمهٔ رمان *درازنای شب* بر اساس نظریهٔ ذخایر فرهنگی ایتمار ایون زوهر بررسی کند. آنچه ضرورت انجام این تحقیق را فراهم می‌آورد در درجهٔ نخست، شناساندن نظریهٔ ذخایر فرهنگی ایون زوهر است که می‌تواند مورد استفاده پژوهشگران و تحلیلگران حوزهٔ مطالعات ادبی و فرهنگی قرار گیرد. همچنین، نقد و بررسی عناصر فرهنگی رمان *درازنای شب* می‌تواند برای مطالعات رشته‌هایی مانند جامعه‌شناسی و زبان‌شناسی مفید واقع شود.

مهم‌ترین هدف پژوهش حاضر از نقد و بررسی رمان *درازنای شب* مشخص کردن ارزش فرهنگی اثر در مقابل ترجمهٔ عربی آن است و نقد و بررسی آن بر اساس نظریهٔ ذخایر فرهنگی می‌تواند میزان قرابت فرهنگی دو زبان را مشخص کند. در این مقاله به بررسی راهکارهای «بومی‌سازی» عناصر فرهنگی در برگردان عربی رمان *درازنای شب* بر اساس نظریهٔ ذخایر فرهنگی *ایون زوهر* پرداخته‌ایم.

۲. روش پژوهش

این پژوهش بر مبنای منابع کتابخانه‌ای و به روش توصیفی-تحلیلی و با تکیه بر نظریهٔ ذخایر فرهنگی ایون زوهر انجام می‌شود؛ به این ترتیب که ابتدا ریزفرهنگ‌ها در زبان مبدأ مشخص می‌شود. سپس ترجمهٔ بومی‌سازی شده این ریزفرهنگ‌ها در زبان مقصد مشخص شده و در نهایت بیشترین راهبردی که در بومی‌سازی عناصر فرهنگی جلوه بیشتری دارد با ذکر دلیل بیان می‌شود.

۳. سؤالات

در راستای هدف پژوهش سؤالات زیر مدنظر است:

- کدام یک از راهکارهای بومی‌سازی بازتاب بیشتری در ترجمهٔ مورد نظر داشته است؟
- چه مسائلی در انتخاب راهبردهای ترجمهٔ عناصر فرهنگی اثرگذار بوده است؟

۴. فرضیه‌ها

با بررسی کلی ترجمه رمان، مشخص می‌شود که تمامی راهبردهای ششگانه مطرح در نظریه، کم و بیش در آن به چشم می‌خورد، اما دو راهبرد «انتقال عینی» (که غالباً به صورت ترجمه تحت‌اللفظی است) و «فرهنگ‌زدایی» بیش از سایر راهبردها مشهود است. حتی در بومی‌سازی عناصر فرهنگی نیز ردپای ترجمه تحت‌اللفظی، توضیح و تفسیر به چشم می‌خورد و همین امر موجب شده است تا متن ترجمه در مقابل متن اصلی از لحاظ زیبایی‌شناختی و فرهنگی و انتقال حس و حال شخصیت‌های داستان از بار فرهنگی و محتوایی کمتری برخوردار شود.

ممکن است مترجم به دلیل سهولت دو راهبرد انتقال عینی و فرهنگ‌زدایی نسبت به سایر راهبردها از آن‌ها بیشتر بهره جسته است. به نظر می‌رسد مترجم با توجه به نوع متن و مشابهت‌های فرهنگی، دینی، مذهبی و اجتماعی بین زبان مبدأ و مقصد راهبردهای متناسب با ترجمه را انتخاب کرده است.

۵. پیشینه پژوهش

با توجه به اینکه هنوز پژوهش‌های زیادی بر اساس نظریه ذخایر فرهنگی ایون زوهر انجام نشده همچنین هیچ‌گونه پژوهشی در رابطه با نقد و بررسی رمان *درازنای شب* و ترجمه عربی آن از منظر فرهنگی انجام نشده است موضوع بدیع و نوآور محسوب می‌شود. معصومه نعمتی (۱۳۹۰) در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی عناصر داستان در سه اثر از جمال میرصادقی (*درازنای شب*، *بادها خبر از تغییر فصل می‌دهند* و *اضطراب ابراهیم*)» به بررسی عناصر داستان می‌پردازد و به این نتیجه می‌رسد که نویسنده در این آثار اصول عناصر داستان‌های رئالیستی را در شخصیت‌پردازی و گفت‌وگوها به کار گرفته است. هر سه رمان دارای ساختار هرمی (آغاز-میانه-پایان) است و فضای هر سه رمان فضایی سرشار از یأس و غم است. با بررسی سه رمان مشخص می‌شود شیوه نویسنده‌گی میرصادقی به مرور زمان، پیشرفت چشمگیری داشته است؛ به گونه‌ای که رمان *اضطراب ابراهیم* از لحاظ کیفیت ساختاری و هنر نویسنده‌گی نسبت به دو رمان دیگر جایگاه والایی دارد. بی‌نظیر خواجه‌پور (۱۳۹۴) در پایان‌نامه خود با عنوان «نظریه ذخایر فرهنگی زوهر و بررسی راهبردهای ترجمه ریزفرهنگ‌ها: مورد پژوهشی رمان *دایی جان ناپلئون* در برابر

ترجمه انگلیسی» پس از بررسی و تعیین ریزفرهنگ‌ها در دو زبان مبدأ و مقصد با تکیه بر راهبردهای ترجمه نظریه مطرح شده به این نتیجه می‌رسد که بیشترین راهبرد مترجم در قبال ریزفرهنگ‌های ایرانی ابتدا فرهنگ‌زدایی و سپس بومی‌سازی بوده است. از این پایان‌نامه مقاله‌ای نیز با عنوان «نظریه ذخایر فرهنگی زوهر و بررسی راهبردهای ترجمه ریزفرهنگ‌ها: مورد پژوهشی رمان «دایی جان ناپلئون» در برابر ترجمه انگلیسی» استخراج شده و در سال ۱۳۹۶ به چاپ رسیده است.

مقاله «واکاوی ترجمه صوت‌واژه‌ها از فارسی به عربی (بررسی موردی ترجمه رمان *درازنای شب از جمال میرصادقی*)» به کوشش خسرو جانقربان و علی بشیری (۱۴۰۰) فقط به بررسی ترجمه صوت‌واژه‌ها از نظر زبان‌شناختی پرداخته است. حاصل این پژوهش این بود که مترجم در بیشتر موارد، ترجمه صحیحی از صوت‌واژه‌ها ارائه داده و توانسته است دلالت‌های آنها را با توجه به بافت و سیاقی که داشته‌اند به طور کامل به زبان مقصد انتقال دهد؛ هر چند تا اندازه‌ای راه را به خطا رفته و در انتقال ترجمه صحیح و امانده است.

سیده مائده هاشمی (۱۴۰۰) در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی روایت در رمان *درازنای شب از جمال میرصادقی*» با استفاده از نظریه «ژرار ژنت»^۱ تنها به بررسی ساختار متن می‌پردازد و آن را از جهت نظم و ترتیب -تداوم روایت- تکرار یا بسامد -آوا یا لحن و حالت یا وجه تحلیل می‌کند.

مسعود فروزنده و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله خود با عنوان «بررسی شکاف نسلی به عنوان اصلی واقع‌گرایانه در رمان *درازنای شب اثر جمال میرصادقی*» به بررسی موضوع داستان پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که در این رمان تقابل نسل جدید و جوان در برابر نسل بالغ و سنتی به وضوح به چشم می‌خورد و انقطاع دو نسل که همان عدم اشتراک میان تفکرات پدران و مادران با فرزندان است به خوبی در آن مشهود است و نشان داده است که چگونه «انقطاع نسلی» می‌تواند نسل جدید را در برابر نسل قبلی به شورش وادارد و موجب شکاف نسلی شود.

پریسا گلیاری و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله خود با عنوان «تحلیل گلدمنی قهرمان مسأله‌دار در آثار جمال میرصادقی (*درازنای شب و کلاغ‌ها و آدم‌ها*)» تنها به تحلیل

---

1. Gérard, G.

شخصیت و وضعیت قهرمان مسئله‌دار قصه می‌پردازد و به این نتیجه می‌رسد که قهرمان - در هر دو رمان - شخصیت مشکل‌داری است که بنا به ویژگی‌هایی چون فردیت، پیروی از ارزش‌های راستین، مخالفت با اجتماع و درحاشیه بودن، شاهد تباهی ارزش‌های راستین در جامعه است و سرانجام ادامه یافتن همین مسیر، مرگ وی را در مقام انسانی مسئله‌دار رقم می‌زند.

با وجود پژوهش‌هایی که روی رمان *درازنای شب* انجام شده است، هیچ‌کدام به بررسی تطبیقی از نظر فرهنگی با ترجمه عربی آن نپرداخته است و پژوهش حاضر نخستین پژوهشی است که به نقد و بررسی عناصر فرهنگی رمان در دو زبان فارسی و عربی می‌پردازد.

۶. مبانی نظری

در تمامی زبان‌ها مفاهیم و مضامینی وجود دارد که به علت دارا بودن بار فرهنگی، ترجمه را با مشکلاتی مواجه می‌سازد. از این رو، نظریه پردازان زیادی در زمینه علم ترجمه همچون ایویر^۱ و ایون زوهر، شیوه‌های متعددی را برای ترجمه این مفاهیم فرهنگی معرفی کرده‌اند. مهم‌ترین راهکارهای ارائه شده توسط صاحب‌نظران عبارتند از: ۱- به کارگیری واژگان قرضی، ۲- ترجمه تحت‌اللفظی، ۳- دگرنویسی یا بیان دوباره اطلاعات معنایی، ۴- جایگزینی فرهنگی، ۵- معادل فرهنگی و ۶- حذف عنصر فرهنگی. عناصر فرهنگی از مهم‌ترین مباحث مطرح شده در مطالعات ترجمه به‌شمار می‌روند و بسیاری از نظریه‌پردازان توجه ویژه‌ای به آن داشته‌اند. پژوهشگران حوزه مطالعات ترجمه برای تقریب دو فرهنگ یا دو زبان مختلف در مورد یک واقعیت بیرونی، روش‌های گوناگونی برای ترجمه عناصر فرهنگی پیشنهاد داده‌اند.

براساس نظر ساندور هروی^۲ و ایان هگینز^۳ (۱۹۹۲) از جمله روش‌های پیشنهاد شده برای ترجمه عناصر فرهنگی می‌توان به ۱- پیوند فرهنگی، ۲- وام‌گیری فرهنگی، ۳- ترجمه ارتباطی، ۴- گرت‌برداری و ۵- بیگانه‌سازی اشاره کرد.

---

1. Ivir, V.
2. Hervey, S.
3. Ian Higgins

برای ترجمه عناصر فرهنگی، افراد دیگری روش‌های مشابه دیگری نیز ارائه داده‌اند؛ مانند: چسترمن^۱، پدرس^۲ که تفاوت اصلی آن‌ها در طبقه‌بندی روش‌ها و مدل‌ها در این نوع مطالعات «بر نوع تأکیدی است که هر کدام از آنها بر واحد اصلی زبان در ترجمه دارند» (علیزاده، ۱۳۸۹: ۵۷).

از مهمترین نظریه‌های ترجمه می‌توان به نظریه ترجمه اسکوپوس^۳، نیومارک^۴، کتفورد^۵، هالیدی^۶، چامسکی^۷، لادمیرال^۸، گارسس^۹، ایویر و ایون زوهر اشاره کرد که برخی از این نظریه‌ها با گذشت زمان دستخوش تغییر شده‌اند و نظریات بکر و بدیع دیگری جای آن‌ها را گرفته است.

۶-۱. ایون زوهر و نظریه ذخایر فرهنگی

ایون زوهر، نظریه‌پرداز است که در زمینه زبان‌شناسی و ادبیات فعالیت می‌کند. نظریه ذخایر فرهنگی ایون زوهر از یک سو به بررسی تعامل بین فرهنگ‌های مختلف می‌پردازد و از سوی دیگر، تعامل بین فرهنگ و زبان را بررسی می‌کند. این نظریه، زبان را به مثابه یک ذخیره فرهنگی در نظر گرفته که خود، ترکیبی از فرهنگ‌های دیگر (ریزفرهنگ‌ها) است و ترجمه را فرآیندی می‌داند که این ذخایر را از یک فرهنگ به فرهنگ دیگر منتقل می‌کند. بنابراین، از ترجمه به عنوان فرآیندی تعاملی بین فرهنگ‌های مختلف یاد می‌کند. نظریه «سیستم فرهنگی چندگانه یا Cultural Polysystem از نظریات اصلی و مهم ایون زوهر است که در سال‌های ۱۹۷۸ و ۱۹۹۰ معرفی شد. این نظریه به بررسی فعالیت‌های فرهنگی در یک جامعه و تأثیر آن‌ها بر یکدیگر می‌پردازد. به طور خلاصه، نظریه «سیستم فرهنگی چندگانه» بر این اصل تمرکز دارد که در یک جامعه، مجموعه‌ای از ریزفرهنگ‌ها وجود دارند که با یکدیگر در تعامل هستند. این ریزفرهنگ‌ها می‌توانند شامل ادبیات، هنر،

1. Chesterman, A.
2. Pedersen, J.
3. Skopos Theory
4. Newmark, P.
5. Katford, J. C.
6. Halliday
7. Chomsky, N.
8. Ladmiral, J. R.
9. Garces, C.

موسیقی، سینما و... باشند. هر ریزفرهنگ دارای خصوصیات منحصر به فردی است و قوانین و ارزش‌های خاص خود را دنبال می‌کند.

ایون زوهر هنگام توضیح نظریه ذخایر فرهنگی به مدل شش وجهی یا کوبسن^۱ اشاره دارد و مدلی برای پدیده فرهنگی ارائه می‌دهد. وی با الهام گرفتن از مدل زبانی یا کوبسن طرح کلی برای بروز هر پدیده فرهنگی ارائه می‌دهد. از آنجا که یا کوبسن زبان‌شناس است و به «معنا» و «ساختار درونی» پیام علاقه بیشتری دارد با این حال روی شکاف بین مکتب‌های «فرآیند» و «معنا» پل می‌زند. الگوی دوگانه وی با تعریف عوامل ششگانه شکل‌دهنده ارتباط آغاز می‌شود. سپس کارکردهایی را برمی‌شمرد که این عمل ارتباطی برای هر عاملی به شمار می‌رود. فرستنده (Addresser) برای گیرنده (Addressee) یک پیام (Message) می‌فرستد. پیام به چیزی جز خودش اشاره دارد: بافت (context) عامل بعدی، تماس (Contact) است؛ یعنی مجرای فیزیکی و ارتباطات روانشناختی بین فرستنده و گیرنده. عامل دیگر رمز (Code) است؛ یک نظام معنایی که پیام از آن ساخته می‌شود (خواجه‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۴).

در مدل پیشنهادی ایون زوهر روابط به این صورت است که مصرف‌کننده، محصولات تولیدی توسط تولیدکننده را مصرف می‌کند، اما برای اینکه این محصول، تولید و آماده مصرف شود، ذخایر مشترکی باید وجود داشته باشد که قابل استفاده بودن آن از طرفی توسط نهاد و از طرف دیگر، توسط بازاری که چنین محصولی به آنجا منتقل می‌شود، محدود، تعیین یا کنترل شده باشد (ایون زوهر، ۱۹۹۷: ۱۸).

از نظر ایون زوهر، فرهنگ هم به عنوان یک سیستم بررسی می‌شود و مدلی که او برای بروز پدیده فرهنگی ارائه می‌دهد در واقع نشان‌دهنده همان اجزا و روابط درون سیستم فرهنگ است. عامل ذخایر سیستم، بخشی از مدل پدیده فرهنگی و بالطبع بخشی از سیستم فرهنگ است. اگر سیستم زبان را در نظر بگیریم ذخایر زبان از ریز اجزایی مثل «morpheme» یا «lexeme» تشکیل شده است، اما برای سیستم فرهنگ، ریز فرهنگ‌ها با این شفافیت قابل تشخیص نخواهند بود و مرزهای واضحی نخواهند داشت (خواجه‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۴).

---

1. Jakobson, R.

از بین نظریات فرهنگی ترجمه، نظریه ذخایر فرهنگی، ایون زوهر که نسبت به سایر نظریه‌ها نظریه‌ای بکر و بدیع و جامع تر به شمار می‌رود، مبنای این کار قرار گرفته است و رمان *درازنای شب*، اثر جمال میرصادقی (تولد: ۱۳۱۲) که در سال ۱۳۴۹ در ۲۳۷ صفحه توسط انتشارات کتاب زمان به چاپ رسیده است در مقابل ترجمه عربی آن با عنوان «طول اللیل» به کوشش احمد یوسف شتا (وفات: ۲۰۱۸) در سال ۱۹۹۹ توسط انتشارات المجلس الأعلى للثقافة در ۳۶۸ صفحه به چاپ رسیده است به عنوان نمونه انتخاب شده است. از آنجا که رمان‌ها منابع غنی فرهنگ در ادبیات به شمار می‌روند، رمان *درازنای شب* به دلیل دارا بودن عناصر فراوان فرهنگی و مذهبی، نمونه مناسبی برای این کار به شمار می‌رود. برای این کار ابتدا ریز فرهنگ‌ها را در متن مبدأ به همراه ترجمه‌شان در متن مقصد استخراج می‌کنیم و با استفاده از نظریه ذخایر فرهنگی مشخص می‌کنیم کدام یک از راهبردهای نظریه، جلوه بیشتری در متن ترجمه دارد؟ سپس به بررسی میزان نمود هر کدام از راهبردها در ترجمه می‌پردازیم و در انتها بیشترین راهبردی که در ترجمه وجود دارد را با ذکر دلیل بیان می‌کنیم. زوهر، ریز فرهنگ‌ها را به دو بخش کلی مادی و نشانه‌شناختی تقسیم می‌کند. سپس برای هر کدام تقسیم‌بندی‌های دیگری انجام می‌دهد که در ادامه به آن اشاره می‌کنیم:

۶-۱-۱. ریز فرهنگ‌ها

- اقلام مادی: ۱- گونه‌های گیاهی (بوته- درخت- گل)، ۲- پوشش (لباس- پارچه)، ۳- وسایل (ساز- ظروف- عمومی- مذهبی- پارچه) و ۴- خوراک (غذا- نوشیدنی- مصرفی- میوه).
- نشانه‌شناختی: ۱- آداب (احترام- احوالپرسی- آداب اجتماعی- آداب دینی- ازدواج- پذیرایی- ترحیم- تعارف- خوردن)، ۲- ادبیات (اشارات ادبی- ریتم آوازی و شعری- مفاهیم ادبی)، ۳- اسامی خاص (دبی مانند: آثار، شخصیت داستانی، مؤلف) تاریخی- (جغرافیایی مانند: شهر، خیابان، کشور- (ناطق طبیعی مانند: رود، جنگل، کوه، بیابان، دریا)- عمومی- مذهبی، ۴- چیدمان ذهنی (تفکرات- خرافات- باورها- اعتقادات)، ۵- قالب‌های ثابت زبان (اصطلاح- تحسین- تهدید- فحش- خطاب- دعا- دلسوزی-

علاقه - قسم - نفرین)، ۶- واحدهای اندازه‌گیری (واحد پول - تعداد - تقویم - مسافت - وزن)، ۷- مکان (تاریخی - عمومی - خصوصی - مذهبی)، ۸- لقب (اجتماعی - ادبی - تاریخی - مذهبی)، ۹- مذهب (عقاید مذهبی - اشارات مذهبی)، ۱۰- رویداد (ایرانی - اسلامی)، ۱۱- آوا محوری، ۱۲- آواهای معنایی، ۱۳- حوادث تاریخی، ۱۴- روابط، ۱۵- مشاغل و ۱۶- موسیقی.

۲-۶. بررسی و تحلیل

راهبردهایی که زوهر در نظریه ذخایر فرهنگی خود برای ترجمه عناصر فرهنگی ارائه می‌دهد، شامل ۱- انتقال عینی، ۲- افزایش، ۳- بومی‌سازی، ۴- حذف، ۵- تفصیل و ۶- فرهنگ‌زدایی است. در ادامه نگارندگان می‌کوشند بر اساس راهبردهای ششگانه ترجمه در نظریه ذخایر فرهنگی ایون زوهر، ترجمه یوسف احمد شتا از *رمان درازنای شب* را بررسی و تحلیل کنند.

۱-۲-۶. انتقال عینی

در راهبرد انتقال عینی هر ریزفرهنگ از زبان مبدأ عیناً استقراض می‌شود و بدون دستکاری و تحریف رونویسی می‌شود. ایون زوهر، آوانویسی، ترجمه تحت‌اللفظی و گرده‌برداری را ذیل انتقال عینی برمی‌شمرد (خواجه‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۷). بررسی ترجمه *درازنای شب* نشان می‌دهد راهبرد انتقال عینی از بسامد بسیاری برخوردار است و ۳۷۴ نمونه از انتقال عینی در ترجمه راه یافته است که در جدول (۱) به تعدادی از آن‌ها اشاره شده است:

۱-۱-۲-۶. اسامی خاص

برخی از کلماتی که از طریق انتقال عینی ترجمه شده‌اند، اسامی خاص هستند که جز از طریق راهبرد انتقال عینی نمی‌توان راهبرد دیگری برای ترجمه آن‌ها در نظر گرفت. برای نمونه می‌توان به موارد ارائه شده در جدول (۱) اشاره کرد.

جدول ۱. ترجمه اسامی خاص

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۲۵	منوچهر	۵	منوچهر
۳۲	ذی‌الجناح	۱۰	ذوالجناح
۲۵	فورد	۵	فورد

۶-۲-۱-۲. واژگان مشترک

زبان عربی یکی از زبان‌هایی است که اشتراکات فرهنگی و مذهبی بسیاری با زبان فارسی دارد. این زبان به عنوان زبان دین اسلام از اهمیت ویژه‌ای در جهان اسلامی برخوردار است و بسیاری از مردم از این زبان به عنوان زبان دینی و فرهنگی استفاده می‌کنند. به طور کلی، از دیرباز تا کنون تأثیرات متقابل زبان فارسی و عربی به گونه‌های مختلفی از ادبیات و شعر تا لغت و ساختار زبانی، ادبیات و هنر، فرهنگ و تاریخ آشکار شده است و این تأثیرات همچنان ادامه دارد. در ترجمه مورد بررسی، برخی واژگان به سبب استعمال در دو زبان به شکل واحد به کار رفته‌اند. در جدول (۲) به چند نمونه اشاره می‌شود.

جدول ۲. ترجمه واژگان مشترک بین دو زبان

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۳۴۵	زناراً	۲۲۱	زنار
۶۸	السينما	۳۴	سینما
۳۵۱	اللحاف	۲۲۵	لحاف

۶-۲-۲. افزایش

افزایش شامل انتقال عینی به علاوه افزایش یک یا دو کلمه کوتاه است. در این شیوه، مترجم ریزفرهنگ را که به صورت کلمه یا عبارت و جمله است ابتدا عیناً انتقال می‌دهد سپس برای روشن کردن نسبی مفهوم آن برای خواننده بیگانه یک یا دو کلمه به آن می‌افزاید. در بررسی ترجمه درازنای شب، ۱۲ مورد افزایش به چشم می‌خورد که در مقایسه با مجموع عناصر فرهنگی از بسامد کمتری برخوردار است. به عنوان نمونه در جدول (۳) به تعدادی از آنها اشاره می‌شود:

جدول ۳. راهبرد افزایش

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۲۲۹	شهادة الثانوية العامة	۱۴۲	دیپلم
۵۰	الضرب بالسيف يوم عاشوراء وحشية	۲۲	قمه زنی رسم بربریت است
۶۹	مشرف المدرسة	۳۴	ناظم

۶-۲-۳. حذف

مواردی وجود دارد که مترجم در شرایطی قرار می‌گیرد که مجبور به حذف بخشی از متن اعم از واژگان، عبارات و جملات می‌شود. معمولاً حذف عناصر فرهنگی زمانی جایز است که مترجم موارد محذوف را برای مخاطب خود واضح، تکراری و خسته‌کننده تشخیص دهد یا عنصر فرهنگی برای مترجم یا مخاطب نامفهوم باشد. این بررسی نشان می‌دهد که مترجم ۲۱ مورد از عناصر فرهنگی زبان مبدأ را حذف کرده است. این حذفیات در زمینه‌های بازی‌ها، مناطق جغرافیایی، ضرب‌المثل‌ها، کنایات، آوامحوری، ریم شعری، اصطلاحات، توهین و القاب اجتماعی صورت گرفته است. حذف اشارات ادبی و آوامحوری بیشترین بسامد را دارد. به نظر می‌رسد مترجم به علت عدم درک اشارات ادبی و یا به علت دانش کم مترجم نسبت به زبان مبدأ نتوانسته است معادل مناسبی برای موارد محذوف بیابد. در جدول (۴) به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌شود.

جدول ۴. راهبرد حذف

شماره صفحه	نوع ریزفرهنگ	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۳۱	اسم خاص - منطقه جغرافیایی	ترجمه نشده است (دون آن ینتبه اختلط بجماعة أخرى وتناول الغداء فی أحدى المساجد)	۹	دولاب ^۱ : (بدون آنکه متوجه بشود با دسته‌ای سر از دولاب درآورده بود و توی مسجدی ناهار خورده بود)

۱. نام محله‌ای قدیمی در تهران

۲. در متن ترجمه اصلی به صورت (أحد) آمده است

ادامه جدول ۴.

شماره صفحه	نوع ریزفرهنگ	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۳۹	اسم خاص - بازی	ترجمه نشده است (أخواته يَلْعَبْنَ مَعَ ابْنَةِ الجيران في فناء الدار)	۱۵	اکر دوکر! (توی حیاط خواهرهایش با دختر همسایه اکر دوکر بازی می کردند)
۳۶۴	توهین	ترجمه نشده است (.....)	۲۳۴	غلام خانه زاد: (مگر من غلام خانه زاد شمام)
۱۷۲	لقب		۱۰۳	چپه
۳۴۶	اصطلاح		۲۲۲	هی هی جبلی قم قم
۳۳۹	ریتم شعری		۲۱۷	که هر چه پیش تو سهل است، سهل پنداری
۸۷	آوامحوری		۴۶	جز جز
۳۴۶	اشارات ادبی - ضرب المثل		۲۲۲	دسته گلی به آب می دهد
۵۷	اشارات ادبی - کنایه		۲۷	پدر صاحب بچه اش در نیاید

۶-۲-۴. تفصیل

گاهی مترجم به برخی از ریزفرهنگ ها که در متن مبدأ آمده اند، توضیحاتی اضافه می کند. این شیوه در ابتدا کمی مشابه راهبرد افزایش به نظر می رسد. مترجم در هر دو راهبرد سعی دارد اطلاعات نهفته در ریزفرهنگ را که فقط برای خواننده زبان مبدأ قابل درک است به شکلی بیان کند که خواننده زبان مقصد نیز آن را درک کند. یوسف شتا در ترجمه خود از *درازنای شب* در ۲۸ مورد از روش تفصیل عناصر فرهنگی استفاده کرده است که شامل مواردی مانند اشارات ادبی، اشارات مذهبی، آداب مذهبی، پوشش، اعتقادات، باورها، ریتم آوازی، ریتم شعری، شغل، تحقیر و توهین است. در جدول (۵) به تعدادی از آنها اشاره می شود.

۱. لی لی بازی - نوعی بازی دخترانه - قسمی بازی کودکان با سنگ و زدن نوک پا (دهخدا)

جدول ۵. راهبرد تفصیل

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	نوع ریزفرهنگ	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۱۸۱	تنسجونه من وحی خیالکم	اشارات ادبی	۱۰۹	به هم می‌بافید
۶۴	الضاربون أنفسهم بالسلاسل	اشارات مذهبی	۳۱	زنجیرزن‌ها
۲۸	كانوا يدقون علی صدورهم	آداب مذهبی	۷	سینه می‌زدند
۳۱۴	قميص داخلی زیتی	پوشش	۲۰۱	رکابی
۲۳۲	مراقداً سادة أهل البيت	اعتقادات	۱۴۴	امامزاده‌ها
۵۰	الضرب بالسيف يوم عاشوراء وحشية	باورها	۲۲	قمه‌زنی رسم بربریت است
۴۹	أنت المعز ذوالجلال والإكرام فانظر إلى أنا جريح القلب	ریتم شعری	۲۱	تو محتشمی بر من دل ریش نگر
۲۹۰	خذ بالك من النشالین معاك ربال واحد حافظ علیه	ریتم آوازی	۱۸۴	آق علی نگهدار یک قرانی را ورش دار
۶۲	كان عنده بيت القمار	شغل	۳۰	قمار خانه‌دار
۲۳۵	لا يقوى علی شیء منقاداً	تحقیر	۱۴۶	بی دست و پا
۳۵۹	المصاب بإسهال دائم	توهین	۲۳۱	اسهالی

۶-۲-۵. فرهنگ‌زدایی

در راهبرد فرهنگ‌زدایی، مترجم بار فرهنگی موجود در ریزفرهنگ را از بین برده و صرفاً فحوای کلی آن ریزفرهنگ را ترجمه می‌کند. راهبرد فرهنگ‌زدایی در ترجمه به مترجم کمک می‌کند تا مسئله مهمی که در تبادل بین فرهنگ‌ها وجود دارد؛ یعنی همخوانی و تفاوت فرهنگی را در نظر بگیرد و ترجمه‌ای ارائه دهد که همسو با فرهنگ مقصد باشد. در بررسی برگردان رمان *درازنای شب* حدود ۳۱۱ مورد فرهنگ‌زدایی ملاحظه شد که در ریزفرهنگ‌های ضرب‌المثل، کنایه، آداب مذهبی، اشارات مذهبی، تشبیه، آداب ازدواج،

۱. در متن ترجمه اصلی به صورت اُضرحه آمده است.

آوامحوری، پوشش، اعتقادات، ریتم شعری، شغل، اصطلاح، تحسین، تحذیر، تحقیر، توهین، تهدید، فحش، اسامی خاص، دعا، دلسوزی، نفرین، مکان و وسایل اتفاق افتاده است. کنایات با ۲۲۱ مورد بیشترین بسامد و اسامی خاص با ۱ مورد کمترین بسامد را داشته‌اند. در جدول (۶) به چند نمونه از این موارد اشاره می‌شود.

جدول ۶. راهبرد فرهنگ‌زدایی

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۵۲	فقد بلغتم أخيراً سن الرجولة	۲۳	تازه شاستان کف کرده
۴۱	أقوم بكل العمل	۱۵	تر و خشکشان کنم
۹۸	لقد تخاصم مع أبيه	۵۳	با باباش زده به هم
۴۱	ماذا تخفي من خداع	۱۶	چه کاسه‌ای زیر نیم کاسه‌ات است؟
۱۲۶	تنتهي مصلحتك	۷۲	خرت از پل بگذرد
۱۴۳	تخلصت منها	۸۳	فرستادمش پی نخود سیاه
۴۱	لا تعاندي إلى هذا الحد	۱۶	اینقدر پیله نکن
۲۹۰	هو فرح جداً	۱۸۳	با دمش گردو می‌شکند

۶-۲-۶. بومی‌سازی

بومی‌سازی به معنای اقتباس متن از زبان مبدأ و معادل‌سازی آن به زبان مقصد با توجه به فرهنگ، سنت و قوانین زبان مقصد است. ترجمه یک اثر یا فرهنگ به زبان یا فرهنگ دیگر با استفاده از واژه‌ها و عبارات‌های زبان هدف را اصطلاحاً بومی‌سازی می‌گویند که مطابق با معنی عناصر فرهنگی در متن اصلی انجام می‌شود. بومی‌سازی از مهم‌ترین راهبردهای عمده در مطالعات ترجمه است که همواره مورد عنایت دانشمندان و صاحب‌نظران این حوزه بوده است. در برخی موارد، مترجم نمونه مشابهی از ریزفرهنگ زبان مبدأ را در زبان مقصد پیدا می‌کند و آن را جایگزین ریزفرهنگ اصلی کرده و به حذف ریزفرهنگ زبان مبدأ می‌پردازد.

راهبرد بومی‌سازی در ترجمه عناصر فرهنگی به معنای تطبیق عناصر فرهنگی یک زبان و فرهنگ خاص با زبان و فرهنگ هدف است. در واقع، بومی‌سازی؛ یعنی انتقال مفاهیم و تجربه‌های فرهنگی از یک زبان و فرهنگ به زبان و فرهنگ دیگر به گونه‌ای که آن را

برای مخاطبان هدف در زبان جدید قابل فهم و قابل ارتباط سازد. در فرآیند بومی‌سازی، مترجم می‌کوشد عناصر فرهنگی مانند لغات، اصطلاحات، نمادها، مفاهیم فرهنگی و ارزش‌های داخلی را به نحوی ترجمه کند که مخاطبان هدف بتوانند آن‌ها را بدون دشواری فهمیده و درک کنند. بعضی از راهکارهای بومی‌سازی عبارتند از:

۶-۲-۱. ترجمه قابل اطمینان

ترجمه باید تا حد امکان قابل اعتماد و قابل اعتنا و وفادار به متن باشد و از دقت و رعایت معنی واژگان فرهنگی و ارزش‌های مرتبط برخوردار باشد. رمان *درازنای شب* شامل بیش از ۸۲۹ عنصر فرهنگی است که ۸۳ مورد از آن‌ها از طریق راهبرد بومی‌سازی برگردان شده است. در ادامه به چند مورد اشاره می‌شود که با جست‌وجو در فرهنگ لغت‌ها مشخص شد که ترجمه صحیحی ارائه شده است. به عنوان مثال، برای واژه «پا در میانی» که مترجم آن را «لیتوسط» ترجمه کرده است در فرهنگ لغت المنجد نیز برای آن چنین معنایی آمده است: «حَسَنَ - يَحْسُنُ: نیکو شد» (المنجد، ذیل حسن)، «فَسَدَ - يَفْسِدُ: گندید» (المنجد، ذیل فسد)، «تَوَسَّطَ بَيْنَهُمْ: در میان آن قوم واسطه شد» (المنجد، ذیل وسط)

جدول ۷. ترجمه قابل اطمینان

شماره صفحه	عناصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عناصر فرهنگی زبان مبدأ
۵۲	تحسَنَ مزاجه	۲۳	خلق خوشی داشت
۵۶	إِنَّه لَا يَفْسِدُ	۲۶	بو که نمی‌گیرد
۵۶	ليتوسط	۲۶	پا در میانی کند

۶-۲-۲. جایگزینی مناسب

در مواردی که مفهوم یا عبارت فرهنگی برای مخاطبان هدف قابل فهم نیست، ترجمه باید مناسب و قابل درک باشد و می‌توان از یک عنصر فرهنگی یا عبارت مشابه و یا نقل قول محلی در زبان مقصد استفاده کرد. در جدول (۸) نمونه‌هایی از این موارد آمده است که

مترجم با تغییر واژگان و ایراد معادل مناسب در زبان مقصد آن را برای مخاطب خود محسوس نموده است:

جدول ۸. راهبرد جایگزینی

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۵۷	أتباعهم	۲۶	پرقیچی ها
۵۵	المنشقة	۲۵	لنگ
۳۹	الحوانیت	۱۴	دکانها

۶-۲-۳. تازه سازی متن

در برخی موارد، مترجم ممکن است نیاز به تغییر و تازه سازی برخی جزئیات فرهنگی داشته باشد تا مفهوم برای مخاطبان هدف واضح و قابل فهم باشد. این امر ممکن است به دلیل اختلاف زبان و فرهنگ مقصد و مبدأ انجام شود. در جدول (۹) چند نمونه از اصطلاحات رایج در زبان مبدأ آمده است که در زبان مقصد به این شکل به کار نمی روند:

جدول ۹. راهبرد تازه سازی متن

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۱۰۱	ما أنقل علی نفسی	۵۵	غصه ام می گیرد
۱۰۴	لا توجد هذه الأمور بیننا	۵۷	از این حرفها نداریم
۱۱۳	یتناسلون	۶۳	بچه پس می اندازند

۶-۲-۴. توجه به معنی انتقالی و فرهنگی

از مهم ترین ویژگی های یک ترجمه قابل اعتماد توجه به عناصر فرهنگی مبدأ و رعایت امانت در ترجمه است. ترجمه باید به تأثیرات فرهنگی و اجتماعی عناصر مورد ترجمه توجه و سعی کند که این درک و مفهوم در فرهنگ جدید نیز منتقل شود. در جدول (۱۰) نمونه هایی از این موارد آمده است.

جدول ۱۰. توجه به معنی انتقالی و فرهنگی

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۱۱۹	تَشْرِبُ وَتَسَامِرُ	۶۸	می‌بزنیم
۱۲۶	يَصُبُّ عَلَى اللَّعْنَاتِ	۷۲	لنترانی بارم می‌کند
۱۲۴	ضَايِقَتُهُ السَّعَادَةَ	۷۱	خوشی زده زیر دلش

۶-۲-۷. بومی‌سازی

بومی‌سازی در ترجمه عناصر فرهنگی الزاماً یک فرآیند یک طرفه نیست. چرا که بیان مفهوم و تبیین فرهنگ هدف، درک و هماهنگی بین مترجم و مخاطبان هدف را می‌طلبد. همچنین، حساسیت‌ها و تفاوت‌های فرهنگی بین زبانها را نیز باید در نظر گرفت و در ترجمه منعکس کرد. مترجم با تبدیل این عناصر فرهنگی و استفاده از اصطلاحات رایج در زبان مقصد موجب شده است خواننده درک بهتری از محتوا و مفهوم درونی متن پیدا کند. این کار باعث می‌شود تا مخاطب با متن اصلی ارتباط بهتر و بیشتری برقرار کند.

جدول ۱۱. راهبرد بومی‌سازی

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۳۶	لا... یا بُنِيَّ	۱۲	نه بابا
۴۴	كَانَ يَمُنُّ عَلَيْهَا دَائِمًا	۱۸	همیشه آن را به رخش می‌کشید
۴۳	ماذا جنيت؟	۱۷	کجا را گرفته ام؟

۶-۲-۷-۱. تطبیق فرهنگی

روش تطبیق فرهنگی شامل ترجمه عناصر فرهنگی به گونه‌ای است که با فرهنگ مقصد سازگار باشد. این روش معمولاً در ترجمه متون ادبی و شعر استفاده می‌شود. جدول شماره ۱۲:

جدول ۱۲. تطبیق فرهنگی

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۴۱	ماذا تخفى من خداع؟	۱۶	چه کاسه ای زیر نیم کاسه ات است؟
۳۶	تجرّئي في الكلام؟	۱۲	دستم می‌اندازی؟
۳۳	رُحِ لِحَالِكِ يَا بُنِيَّ!	۱۰	برو بابا

۶-۲-۷-۲. اصلاح فرهنگی

در روش اصلاح فرهنگی، عناصر فرهنگی متن اصلی تغییر داده می‌شود تا با فرهنگ مقصد همخوانی داشته باشد. جدول شماره ۱۳:

جدول ۱۳. اصلاح فرهنگی

شماره صفحه	عناصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عناصر فرهنگی زبان مبدأ
۲۹	السماور	۸	قوری چای
۳۴	سَلَّمَ عَلَيْهِ	۱۱	با او دست داد
۳۹	مکتبه	۱۴	گنج

۶-۲-۷-۳. اختلاط فرهنگی

روش اختلاط فرهنگی شامل ترکیب عناصر فرهنگی متن اصلی و فرهنگ مقصد است. جدول شماره ۱۴:

جدول ۱۴. اختلاط فرهنگی

شماره صفحه	عناصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عناصر فرهنگی زبان مبدأ
۳۴	اللعة على هذه الذاکرة	۱۱	مرده شور این حواس
۴۱	حرام عليك	۱۶	گناه دارد
۳۵۱	کابوس	۲۲۵	بختک

۶-۲-۷-۴. تجزیه و تحلیل فرهنگی

روش تجزیه و تحلیل فرهنگی شامل تحلیل عناصر فرهنگی متن اصلی و سپس بازسازی آن‌ها برای مخاطبان فرهنگ مقصد است.

جدول ۱۵. تجزیه و تحلیل فرهنگی

شماره صفحه	عناصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عناصر فرهنگی زبان مبدأ
۳۶۲	حساء الشعریة	۲۳۳	آش رشته
۲۸۹	خلو رجل	۱۸۳	سر قفلی
۲۰۳	ثور الله	۱۲۴	خنگ خدا

استفاده از هر یک از این روش‌ها بستگی به متن مورد ترجمه دارد و باید با دقت و توجه به جزئیات فرهنگی انجام شود تا ترجمه به درستی منعکس کننده فرهنگ مقصد باشد.

۶-۲-۸. دشواژه‌ها

ترجمه دشواژه‌ها در راهکار بومی‌سازی ترجمه، یکی از موضوعات مهم در زمینه ترجمه و فرهنگ است. در بسیاری از زبان‌ها، فحش‌ها و اصطلاحات ناسزا، دارای معانی و ارزش‌های فرهنگی و جامعه‌ای خاصی هستند که ممکن است در ترجمه به زبان دیگر به درستی منتقل نشوند و از بین بروند. روش‌هایی که معمولاً در بومی‌سازی و ترجمه فحش‌ها استفاده می‌شود، عبارتند از:

۶-۲-۸-۱. تغییر واژگان

روش تغییر واژگان شامل جایگزینی واژگان ناسزا با واژگان مناسب و معنی‌دار در زبان مقصد است. جدول شماره ۱۶:

جدول ۱۶. تغییر واژگان

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۲۳۵	عبیط	۱۴۶	هالو
۳۱۲	ابن الکلب	۱۹۹	پدر سگ
۵۰	أولاد الزوانی	۲۲	زن جلب

۶-۲-۸-۲. ترجمه معنا

در روش ترجمه معنا به جای ترجمه حرف‌ها به صورت واژه به واژه، معنی و احساس اصلی که فحش به آن اشاره دارد در ترجمه مورد توجه قرار می‌گیرد.

جدول ۱۷. ترجمه معنا

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۵۲	بلاشرف	۲۳	بی ناموس‌ها
۵۷	الفساد	۲۷	لاکردار
۱۲۶	زیر النساء	۷۲	ژیگولو

۶-۲-۸-۳. توضیحات و حاشیه‌نویسی

گاهی اوقات به دلیل عدم وجود معادل مناسب برای فحش در زبان مقصد، مترجم ممکن است نیاز داشته باشد تا توضیحات و حاشیه‌نویسی راجع به فحش در متن ترجمه ارائه دهد. جدول شماره ۱۸:

جدول ۱۸. توضیحات و حاشیه‌نویسی

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۴۳	فلیذهب إلى سقر	۱۷	به درک
۲۳۵	عديم الغيرة والشعور	۱۴۶	بی‌شعور

۶-۲-۹. ضرب‌المثل‌ها

ترجمه ضرب‌المثل‌ها نیز از مسائل مهم در زمینه ترجمه و فرهنگ است و ممکن است در فرآیند ترجمه به مشکلاتی برخورد کند. بومی‌سازی ترجمه ضرب‌المثل‌ها نیازمند توجه به مفهوم دقیق این ضرب‌المثل‌ها در فرهنگ اصلی و تلاش برای انتقال مفهوم و احساسات مشابه در زبان مقصد است. برخی راهکارهای معمول برای بومی‌سازی ترجمه ضرب‌المثل‌ها شامل موارد زیر می‌شود:

۶-۲-۹-۱. معادل‌یابی

یکی از بهترین روش‌های معمول در برگردان متون خصوصاً ترجمه ضرب‌المثل‌ها، توجه به سرگذشت پیدایش آن و یافتن معادل دقیق یا نزدیک برای آن‌ها در زبان مقصد است. این معادل باید بتواند نماینده همان مفهوم و احساسات زبان مقصد باشد و معنای آن را به خوبی منتقل کند. با بررسی‌های انجام شده موارد معدودی از این قبیل مشاهده شد که در جدول (۱۹) به آن‌ها اشاره شده است.

جدول ۱۹. معادل‌یابی

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۳۲۷	تَظُنُّ أَنْ تَحْتَ الْقُبَّةِ شَيْخٌ	۲۰۹	خیال می‌کنی کمال آباد هم شهری است
۱۸۲	لم تر تقلبات الحياة	۱۰۹	زیر و بالای زندگی را ندیده‌ای
۱۸۲	لم تذق حلو الأيام ومرها	۱۱۰	سرد و گرم روزگار را نچشیده‌ای

۲-۹-۲-۶. توضیح مفهوم

در برخی موارد، ضرب‌المثل‌ها ممکن است مفهوم خاصی داشته باشند که در زبان مقصد وجود نداشته باشد. در این صورت، توضیح مفهوم و معنی ضرب‌المثل در ترجمه ارائه می‌شود. در جدول (۲۰) به نمونه‌هایی از این قبیل اشاره می‌شود.

جدول ۲۰. توضیح مفهوم

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۴۵	أَعْلَمُهُ دَقَائِقُ الصَّنْعَةِ	۱۸	فوت و فن کوزه‌گری را یادش بدهم
۲۹۰	هو فرح جداً	۱۸۳	با دُمَشْ گردو می‌شکند

۳-۹-۲-۶. ترجمه تحت‌اللفظی

گاهی اوقات ممکن است مترجم بنا به دلایلی نظیر درک ناقص زبان مبدأ و ناتوانی در ایراد معادل مناسب در زبان مقصد به ترجمه تحت‌اللفظی ضرب‌المثل‌ها و عناصر فرهنگی روی آورد. این روش در برگردان رمان مورد نظر به وفور یافت می‌شود و می‌توان آن را یکی از ایرادات مهم ترجمه برشمرد. به عنوان نمونه مترجم در برگردان «شتر درخواب بیند پنبه دانه» می‌توانست یکی از دو معادل «حلمُ إبلیس فی الجنة» یا «إِنَّ الْمُنَى رَأْسُ أَمْوَالِ الْمَفَالِيسِ» را به کار گیرد. یا در ضرب‌المثل «کبوتر با کبوتر باز با باز» می‌توانست از معادل «جلیسُ المرأِ متله» استفاده کند.

جدول ۲۱. ترجمه تحت‌اللفظی

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۴۶	الْجَمَلُ بَرِي فِي نَوْمِهِ بَدْرَةُ الْقَطَنِ	۱۹	شتر در خواب بیند پنبه دانه
۱۸۲	الْحَمَامَةُ مَعَ الْحَمَامَةِ وَالْبَازِي مَعَ الْبَازِي	۱۱۰	کبوتر با کبوتر باز با باز
۲۸۶	هَاتِ الْحَمَارَ وَحَمَلَهُ بِالْفُؤْلِ	۱۸۱	خر را بیار و باقالی را بار کن
۱۱۹	لَقَدْ غَرَقَتْ سَفُنِي	۶۷	کشتی هام غرق شده

در کل، بومی‌سازی ترجمه ضرب‌المثل‌ها نیازمند توجه و دقت بالای مترجم در درک معنای اصلی ضرب‌المثل، فرهنگ و اصطلاحات مرتبط با آن در دو زبان مورد ترجمه می‌باشد.

با بررسی کلی ترجمه‌های رمان درمی‌یابیم که مترجم بیشتر به انتقال معنی ظاهری داستان توجه داشته و از جنبه‌های زیبایی‌شناختی و بلاغی آن غافل شده است تا جایی که حتی اشعار و ضرب‌المثل‌ها را نیز به صورت تحت‌اللفظی ترجمه کرده است. این در حالی است که بهتر آن بود معادلی مناسب در زبان مبدأ برای آن‌ها بیابد. هرچند دیده می‌شود که گاهی نیز معادل‌یابی درستی انجام شده است، اما در نهایت ترجمه تحت‌اللفظی و فرهنگ‌زدایی غلبه بیشتری دارد. مانند جدول شماره ۲۱:

جدول ۲۱. ترجمه تحت‌اللفظی

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۳۵۵	كُلَّ قَبِيلَتِي كَانُوا عُلَمَاءَ الدِّينِ وَلَقَدْ عَلَّمَنِي مَعْلَمَ الْعَشَقِ الشَّعْرِ	۲۲۸	همه قبیله من عالمان دین بودند مرا معلم عشق تو شاعری آموخت
۲۷۸	جِئْتُ رُوحِي فِدَاءً لَكَ وَلَكِنْ لِمَاذَا الْآنَ؟	۱۷۶	آمدی جانم به قربانت ولی حالا چرا؟
۲۳۶	المسار الحديدی لا یدخل فی حجر	۱۴۷	نرود میخ آهنی در سنگ

به نظر می‌رسد استفاده بیش از حد از ترجمه تحت‌اللفظی ناشی از فهم ناقص مترجم از زبان مقصد و عدم توانایی وی در درک مفهوم اصلی زبان مقصد و پیدا کردن معادل مناسب در زبان مقصد باشد، چرا که اگر نگاهی کلی به ترجمه بیندازیم آن را ترجمه‌ای قابل قبول و مورد اعتماد می‌یابیم، اما اگر ریزبینانه‌تر در آن دقت شود، مشاهده می‌شود که

فهم برخی کلمات و عبارات به درستی انجام نشده و ترجمه صحیحی ارائه نشده است. هر چند تعداد این موارد بسیار کم است، اما وجود همین موارد اندک، استحکام و صلابت ترجمه را به چالش می‌کشاند. در جدول (۲۲) به چند نمونه اشاره می‌شود.

جدول ۲۲. استفاده بیش از حد از ترجمه تحت‌اللفظی

شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مقصد	شماره صفحه	عنصر فرهنگی زبان مبدأ
۲۹۰	خذ بالك من التَّشَالِين	۱۸۴	آق علی نگه دار
۲۹۰	معاك ريبال واحد حافظ عليه	۱۸۴	یک قرانی را ورش دار
۸۳	فَكَّرَ	۴۳	زده به سرش
۴۳	لا بدَّ أن جسدك يأكلك	۱۷	به نظرم تنت می‌خارد

در موارد فوق منظور نویسنده از «آق علی نگه دار» متوقف کردن و سیله نقلیه است که درک مترجم از آن امنیت در برابر سارقان است. منظور از «یک قرانی را ورش دار» پرداخت اجرت و سیله نقلیه توسط مسافری است که مترجم به اشتباه آن را به محافظت در برابر سارقین ترجمه کرده است. اصطلاح «زده به کله اش» که کنایه از دیوانه شدن است، مترجم معنا و مفهوم فکر کردن را از آن برداشت کرده است و در جمله «به نظرم تنت می‌خارد» مترجم واژه «می‌خارد» را با واژه «میخورد» اشتباه گرفته و به این صورت ترجمه کرده است.

۷. بحث و نتیجه‌گیری

با بررسی ترجمه کتاب *درازنای شب* بر اساس نظریه ذخایر فرهنگی ایون زوهر در مجموع حدود ۸۲۹ مورد عنصر فرهنگی استخراج شد که به ترتیب انتقال عینی با ۳۷۴ مورد (۴۵/۱۱۵ درصد)، فرهنگ‌زدایی با ۳۱۱ مورد (۳۷/۳۵۱۵ درصد)، بومی‌سازی با ۸۳ مورد (۱۰/۰۱۲ درصد)، تفصیل با ۲۸ مورد (۳/۳۷۸ درصد)، حذف با ۲۱ مورد (۲/۵۳۳ درصد) و افزایش با ۱۲ مورد (۱/۴۴ درصد) مورد بیشترین بسامد را دارند. بسامد فراوان انتقال عینی و فرهنگ‌زدایی بر این مسئله دلالت دارد که مترجم توجه شایانی به بومی‌سازی عناصر فرهنگی نداشته است.

در بررسی‌های انجام شده مشاهده شد که مترجم در بیشتر موارد ترجمه درست و قابل اعتمادی ارائه کرده است. با این حال، راهکارهای مترجم برای بومی‌سازی شامل ترجمه قابل اطمینان، جایگزینی مناسب، تازه‌سازی متن، توجه به معنی انتقالی و فرهنگی، تطبیق فرهنگی، اصلاح فرهنگی، اختلاط فرهنگی، تجزیه و تحلیل فرهنگی، تغییر واژگان، ترجمه معنا، توضیحات و حاشیه‌نویسی، معادل‌یابی، توضیح مفهوم و ترجمه تحت‌اللفظی است.

عناصر فرهنگی موجود در رمان شامل کلمات و واژگان، اصطلاحات، ضرب‌المثل‌ها و اشعار است و از آنجا که موضوع رمان بیشتر حول محور مذهب می‌چرخد، مشترکات مذهبی و دینی بین دو فرهنگ باعث شده است تا مترجم تسلط کامل بر موضوعات داستان داشته باشد.

آشنایی مترجم با زبان و فرهنگ فارسی از دیگر مزایای ترجمه موردنظر است که اهمیت آن را دوچندان می‌کند. در ترجمه قابل اطمینان، مترجم واژگان و اصطلاحاتی را به کار برده است که علاوه بر فصاحت، بار معنایی و فرهنگی ریزفرهنگ را به خوبی بیان کرده است. برای جایگزینی مناسب نیز از معادل‌های مستعمل در زبان مقصد بهره جسته است. با اینکه مترجم سعی دارد برای تازه‌سازی متن به معنی انتقالی و فرهنگی واژگان نیز توجه داشته باشد برای مطابقت عناصر فرهنگی گاهی به اصلاح آن‌ها می‌پردازد و برای اختلاط فرهنگی دست به دامان تجزیه و تحلیل عناصر فرهنگی می‌شود و با ترجمه معنا و توضیح عناصر فرهنگی، ترجمه‌ای بی‌روح و عاری از هرگونه آرایه ادبی ارائه کرده است. هرچند در مواردی مشاهده می‌شود تلاش کرده است با معادل‌یابی‌های مناسب این ضعف را برطرف کند، اما ضعف کثرت استفاده از ترجمه تحت‌اللفظی همچنان زیبایی‌های آن را به حاشیه رانده است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Sayed Hasan Tabatabaee		https://orcid.org/0009-0008-3601-8030
Habib Keshavarz		https://orcid.org/0000-0003-3113-8259
Ali Zeighami		https://orcid.org/0000-0002-2514-7282

منابع

- آذرشب، محمدعلی و همایونی، سعدالله. (۱۳۹۴). واکاوی فرهنگ و نقش آن در سیاست‌گذاری‌های برنامه‌ریزی‌های آموزش زبان عربی (مطالعه موردی: آموزش زبان عربی در ایران). *دوفصلنامه علم زبان*، ۳(۵)، ۸۹-۱۱۶.
Link: https://ls.atu.ac.ir/article_7521.html
- خواججه‌پور، بی نظیر؛ خزاعی فرید، علی و خوش سلیقه، مسعود. (۱۳۹۶). نظریه ذخایر فرهنگی زوهر و بررسی راهبردهای ترجمه ریزفرهنگ‌ها: مورد پژوهشی رمان «دایی جان ناپلئون» در برابر ترجمه انگلیسی. *فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه دانشکده ادبیات و علوم انسانی*، ۵۰(۱)، ۱-۲۵.
Doi: <https://doi.org/10.22067/lts.v50i1.58658>
- دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۷). *لغت نامه*. تهران: موسسه چاپ دانشگاه تهران.
- علیزاده، علی. (۱۳۸۹). مقوله‌ها و عناصر فرهنگی و چگونگی ترجمه آن‌ها در گتسی بزرگ. ترجمه کریم امامی. *فصلنامه پژوهش ادبیات معاصر جهان*، ۱۵(۵۹)، ۵۳-۷۴.
- کشاورز، حبیب. (۱۴۰۰). ترجمه عناصر فرهنگی در ترجمه عربی «مدیر مدرسه» جلال آل احمد بر اساس مدل هاروی. *فصلنامه مطالعات شهریار پژوهی*، ۸(۳۱)، ۴۱۹-۴۳۶.
- کفافی، محمد عبدالسلام. (۱۳۸۲). *ادبیات تطبیقی*. ترجمه سید حسین سیدی، مشهد: چاپ به نشر.
- مألوف، لوئیس. (۱۳۹۰). *المنجد (عربی به فارسی)*، ترجمه محمد بندریگی. قم: انتشارات بعثت.
- مرادی، مریم و رحمانی، مرضیه. (۱۳۹۵). بررسی رابطه متقابل زبان و فرهنگ با استفاده از فرضیه نسبیت زبان‌شناختی. *نشریه نقد زبان و ادبیات خارجی*، ۱۲(۱)، ۲۳۷-۲۵۸.
- میرصادقی، جمال. (۱۳۴۹). *درازنای شب*. تهران: انتشارات کتاب زمان.
- یوسف شتا، احمد. (۱۹۹۹). *طول اللیل*. مصر: المجلس الأعلى للثقافة.

English References

- Even- Zohar, I, (1997). Factors and Dependencies in Culture: A Revised Outline for Polysystem Culture Research. *Canadian review of comparative literature*, 24(1), 15-24.

- Hervey, S., and Higgins, I. (1992). *Thinking translation: a course in translation Methods*. London: Routledge.
- Ivir, v. (1987). Procedures and strategies of the translation of culture. *Indian Journal of Applied linguistics*, 13(2), 46-65.
- Larson, Mildred L. (1984). *Meaning-Based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence*. Lanham and New York: University Press of America, Inc.

Translated References to English

- Alizadeh, A. (2011). Cultural elements and the methods of their translation in Great Gatsby translated by Karim Emami. *Research in Contemporary World Literature*, 15(59), 53-74. [In Persian]
- Azarshab, M. A., and Homayoni, S. (2016). Analyzing Culture and its Role in Policy Making/Planning for Language Teaching: A Case Study of Teaching Arabic Language in Iran. *Language science*, 3(5), 89-116. Link: https://ls.atu.ac.ir/article_7521.html [In Persian]
- Dehhoda, A. A. (1999). *Dictionary*. Tehran: University of Tehran Printing Institute. [In Persian]
- Kaffafi, Mohammad Abdussalam. (2012). *Comparative literature*. Translated by Seyed Hossein Sayedi. Mashhad: Beh Nashr. [In Persian]
- Keshavarz, H. (2022). Translation of cultural elements in the Arabic translation of Jalal Al-Ahmed's «School Principal» based on Harvey's model«. *Shahriar Studies Journal* , 8(31), 419-436. [In Persian]
- Khajapour, B., Khazai Farid, A., and Khosh-Salighe, M. (2018). Culture Repertoire and its Translation Strategies: A Case Study of My Uncle Napoleon Translated into English. *Language and Translation Studies (LTS)*, 50(1), 1-25. Doi: <https://doi.org/10.22067/lts.v50i1.58658> [In Persian]
- Maalouf, L. (2012). *Al-Manjad (Arabic to Farsi)*, translated by Mohammad Bandarrigi. Qom: Ba'ath Publications. [In Persian]
- Mirsadeghi, J. (1971). *long night*. Tehran: Kitab Zaman. [In Persian]
- Moradi, M., and Rahmani, M. (2015). Examining the mutual relationship between language and culture using the hypothesis of linguistic relativity. *Journal of foreign language and literature criticism*, 12(1), 237-258. [In Persian]

Youssef Shatta, A. (1999). *Length of the night: Supreme Council of Culture*.
Egypt: Al-majles Al-aala lelseghafat. [In Persian]

استناد به این مقاله: طباطبائی، سید حسن، کشاورز، حبیب و ضیغمی، علی. (۱۴۰۳). بررسی راهبرد «بومی‌سازی» در برگردان عربی عناصر فرهنگی رمان *درازنای شب* بر اساس نظریه «ذخایر فرهنگی ایون زوهر». *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۴ (۳۱)، ۱۲۹-۱۶۴. doi: 110.22054/RCTALL.2024.79477.1734

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.